

METKA FURLAN

ZAKAJ SE PREBIVALCEM BERTOKOV PRAVI BERTOŠANI?

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.26.1.2](https://doi.org/10.3986/JZ.26.1.2)

V prispevku se prebivalsko ime dvojezičnega slovensko-italijanskega kraja *Bertoki/Bertocchi*, tj. *Bertošan(i)* s *š* in ne *č*, razlaga s slovensko narečno varianto krajevnega imena *Brtohi* 'Bertoki', v kateri je *h* iz *k* nastal v slovenskem istrskem narečnem razvoju v antroponimu *Bertok* italijanskega izvora iz *Bertocco*.

Ključne besede: prebivalsko ime, toponim, *Bertoki/Bertocchi*, onomastično besedotvorje, jezikovna interferenca, dvojezično območje, slovenščina, italijanščina, fonetika, narečje

Why Is *Bertošan* the Demonym for *Bertoki*?

This article explains the demonym *Bertošan* for the Slovenian–Italian village of Bertoki (Ital. *Bertocchi*) as having a *š* rather than a *č* due to the Slovenian dialect toponym *Brtohi* 'Bertoki', in which *h* developed from *k* in the Istrian dialect of Slovenian in the anthroponym *Bertok*, derived from Italian *Bertocco*.

Keywords: demonym, toponym, Bertoki/Bertocchi, onomastic derivation, language interference, bilingual area, Slovenian, Italian, phonetics, dialect

1 BERTOKI Z BERTOŠANI

Ljudem v lokalnem istrskem okolju je verjetno znano, da se prebivalcem kraja na dvojezičnem slovensko-italijanskem območju *Bertoki* z italijansko ustreznico *Bertocchi* pravi *Bertošani*, tisti iz bolj oddaljenih krajev v Sloveniji pa lahko ta podatek najdejo v priročniku Slovenska krajevna imena (1985). Ob zapisu prebivalskega imena v ednini *Bertošan* v ležečem tisku, ki je rezerviran za prikazovanje neknjižnih, narečnih oblik (SKI 1985: 6),¹ je z zvezdico, ki ponazarja pričakovano narejeno knjižno obliko (SKI 1985: 6), zapisana tudi varianta **Bertóčan*. Ta je kot edina možna in zato brez zvezdice navedena v SP 2001.

V slovenščini so prebivalska imena pogosto tvorjena s pripono *-jan-*, ki besedotvorno podstavo na *-k-* spremeni v *-č-*, zato bi tako kot pri prebivalskem imenu *Potočan* iz krajevnega imena *Pótok* 'ime naselja v o. Koper' (SKI 1985) ali pri prebivalskem imenu *Potóčan* iz *Potóki* 'ime naselja v o. Črnomelj; ime naselja v o. Jesenice' (SKI 1985) pričakovali, da bi se prebivalsko ime, tvorjeno iz toponima *Bertoki*, glasilo **Bertočan* s *-č-*, kot je predstavljeno v SKI 1985, ne meneč se

Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

¹ V KLS 1968: 126 je za prebivalsko ime Bertokov navedena množinska oblika *Bertošani*, ki se v mestu naglasa ne ujema z lokalno *Bertošani*.

za lokalno rabo pa normirano v SP 2001, in ne *Bertošan* s -š-, kot potrjuje aktivna raba lokalnega prebivalstva. Prebivalsko ime Bertokov *Bertošan* s -š- namreč kaže, kot da bi bilo tvorjeno iz toponima, ki se je glasil **Bertoši* ali **Bertohi*, in ne iz *Bertoki*. V pričujočem prispevku se bo zato poskušalo odgovoriti na vprašanje, zakaj se prebivalcem Bertokov pravi *Bertošani* in ne **Bertočani*, kot bi narekoval toponim *Bertoki/Bertocchi*.

2 NAREČNO BERTOŠANSKO 'Bərtəχɛ 'BERTOKI', SVETOANTONSKO 'Bərtəχɛ 'ISTO' ITD.

Novejša raziskava na terenu, ki jo je opravila Suzana Todorović, je celo pokazala, da prebivalsko ime Bertokov slovenskega tipa slovanskega izvora na *-jan-* *Bertošani* uporabljajo tudi italijansko narečno, tj. istrskobeneško govoreči prebivalci Bertokov, ki za ime svojega kraja navajajo obliko *Ber'toki*, za prebivalsko ime pa *Berto'sani* (Npl m) s feminativom *Berto'sane* (Todorović 2018a: 113). Ustrezna slovenska narečna varianta prebivalskega imena se v Bertokih glasi *Bərtə'san*, f *-ka* (Todorović 2018a: 43), tudi *Bərtə'sanɛ* (pl) s feminativom *Bərtə'sankä*, ime svojega kraja pa slovensko narečno govoreči prebivalci Bertokov navajajo kot '*Bərtəχɛ*'.^{2, 3} Medtem ko med šavrinsko govorečimi prebivalci Puč, ki so od Bertokov oddaljene slabih 13 km, prebivalsko ime za Bertoke ni bilo evidentirano, ampak le izreka imena kraja *Bar'tokɛ* 'Bertoki' z Gpl z *Bar'toku* 'iz Bertokov', rižansko govoreči prebivalci kraja Sveti Anton, od Bertokov oddaljenega slabih 6 km, pa Bertokom podobno kot Bertošani pravijo '*Bərtəχɛ*',⁴ prebivalcem *Bərtə'sanɛ*, prebivalkam pa *Bərtə'sankä* (Todorović 2018a; 43). Tudi v Dekanijah, Škofijah in Tinjanu so bile zabeležene primerljive oblike, le da sta bila v imenovalniku imena kraja soglasnik *h* in v feminativu prebivalskega imena na *-ka* soglasnik *k* podvržena delovanju slovenske narečne sekundarne palatalizacije velarov in se zato glasita *ś* oziroma *ć*: '*Bərtəśjə*, toda Gpl *pər*⁵ '*Bərtəχɛ* 'v Bertokih' (< *-hou*), *Bərtə'sanjə*, *Bərtə'sanćä* (Dekani), '*Bərtəśj*, toda Gpl *pər* '*Bərtəχɛ* 'v Bertokih' (< *-hou*), *Bərtə'sanj*, *Bərtə'sanćä* (Škofije – vse Todorović 2017: 103), '*Bərtəse*, '*Bərtə'sanɛ*, '*Bərtə'sanće* (Tinjan – Todorović 2015: 66). Fonetično bolj oddaljeno od navedenega je gradivo iz Boršta, kjer evidentirano krajevno ime '*Bərtəfä* s *f* kaže na razvoj iz *χ*,⁶ prebivalski imeni '*Bərtə'zanɛ* in '*Bərtə'zankä* (Todorović

2 Izglasni *-ɛ* je nastal po redukciji nenaglaščenega *-i*.

3 Zadnji trije primeri so iz še neobjavljenega narečnega gradiva slovenskega rižanskega govora kraja Bertoki (Todorović 2018b), ki mi ga je za to analizo dobrohotno odstopila avtorica Suzana Todorović, za kar se ji iskreno zahvaljujem.

4 Isti informant iz Bertokov (Suzana Todorović, ustno) je prebivalsko ime izgovoril variantno kot *Bərtə'san*, f *-ka* in *Bərtə'sanɛ* (pl), f *-kä*. Prva varianta z *-ə-* je skladna z bertošanskim toponimom '*Bərtəχɛ*', druga z *-a-* pa s svetoantonskim '*Bərtəχɛ*.

5 V slovenskih istrskih govorih se predlog *pri* veže z rodilnikom in ne mestnikom.

6 Fonetični razvoj *h* → *f* (in obraten *f* → *h*, npr. cgn *Habjan* ← *Fabjan*, kraško *brîtih* 'britof, pokopališče'; Ramovš 1924: 240) je v slovenskih narečjih dobro znan, a nikjer ni sistemski, prim.

2015: 66) z *ž* in ne *š*, pa sta bili morda iz prvotnega **Barto'sanę* in **Barto'sankā* po analogiji preoblikovani po izglasju prebivaljskih imenih kraja Korte, ki se glasi *Kurte'žanę*, *Kurte'žankā*, kot ju navaja Todorović 2015: 66. Lahko pa je -*ž*- analoški in je nastal po istem vzorcu kot dolenska množinska oblika *mačeruógi* ob imenovalniku *mač'eròχ* 'močerad' (gl. 2.2.2.2).

Preglednica 1: Slovenske narečne oblike toponima *Bertoki* in njegovih prebivalcev

Izpričano v kraju	Sln. narečna toponimska oblika	Sln. narečno prebivalsko ime
Bertoki	<i>'Bartaxę</i>	<i>Bartə'san</i> , f -ka; pl <i>Barta'sanę</i> , f <i>Barta'sankā</i>
Sveti Anton	<i>'Bartaxę</i>	pl <i>Barta'sanę</i> , f <i>Barta'sankā</i>
Dekani	<i>'Bartašjə</i>	pl <i>Barta'sanjə</i> , f <i>Barta'sancä</i>
Škofije	<i>'Bartašj</i>	pl <i>Barta'sanj</i> , f <i>Barta'sancä</i>
Boršt	<i>'Bartofä</i> < * <i>'Bartoxä</i>	pl <i>'Barto'žanę</i> , f <i>'Barto'žankā</i>

Narečne oblike krajevnega imena tipa *'Bartaxę* 'Bertoki' (Bertoki) oziroma *'Bartaxę* (Sveti Anton) z nezvenečim velarnim pripornikom *χ* namesto večinsko uporabljane variante z nezvenečim mehkonobnim zapornikom *k* so dragocene, saj kažejo na obstoj variantne imenske osnove **Bertoh-*,⁷ iz katere je zaradi alternacije *-h-* : *-š-* brez fonetičnih težav mogoče izvesti prebivalsko ime *Bertošani* s *-š-*, ker popolnoma ustreza soglasniški alternaciji *-h-* : *-š-*, ki jo zaradi vzglasnega soglasnika *j* sufiksa pričakovano povzroča tvorba prebivalskega imena na *-jan-*: **Bertoh-* → **Bertoh-* + *-jan-* > *Bertošan*, prim. tpn *Podvrh* 'ime naselja v o. Kočevje', 'ime naselja v o. Škofja Loka', 'ime naselja v o. Žalec' → *Podvršàn* 'prebivalec naselja v o. Kočevje', 'prebivalec naselja v o. Škofja Loka', 'prebivalec naselja v o. Žalec' (SKI 1985).

Narečne oblike krajevnega imena tipa *'Bartaxę* 'Bertoki' (Bertoki) odkrivajo, da v lokalnem narečnem okolju obstajata variantni imenski obliki *Bertoki* in *Bertohi* in da je bilo prav iz variante *Bertohi* (in ne iz *Bertoki*) tvorjeno slovensko prebivalsko ime *Bertošan*, ki je uveljavljeno tudi na območju, kjer se uporablja – vsaj z današnjega zornega kota dominantna imenska oblika *Bertoki*. To stanje pa odpira novo vprašanje: od kod variantnost krajevnega imena ter katera varianta je prvotna in katera drugotna, ali *Bertoki* ali *Bertohi* (= *'Bartaxę*, *'Bartašę*)?

2.1 *Bertoki* : *Bertohi*

Odgovor na vprašanje, katera od imenskih variant, *Bertoki* ali *Bertohi* (prim. *'Bartaxę*, *'Bartašę* itd.), je prvotna, je treba poiskati v fonetičnih dejstvih tega slo-

► Ramovš 1924: 239s. Med apelativnim narečnim gradivom za govor kraja Boršt ga ni bilo mogoče prepoznati. Pri besedi *kóžuh* je bil po podatkih iz SLA izglasni *-f* evidentiran le v terskem govoru kraja Robidišče, čeprav Ramovš 1924 l.c. navaja primera iz kraškega in rezijanskega narečja.

7 Glede razmerja *-er-* : *-r-* v nadaljevanju.

vensko-italijanskega narečnega območja, kjer je jezikovna interferenca močna in dolgotrajna.

2.1.1 Italijanski substitut *k* tujega fonema *h*

Znano je, da istrska beneščina kot prevladujoča narečna italijanščina tega območja in enako knjižna italijanščina ter romanski jezikovni sistemi vzdolž vzhodne obale Jadranskega morja nimajo fonema *h*, zato se izposoja iz jezikov dajalcev, ki tak fonem imajo, nadomešča s tujemu fonemu *h* fonetično najbližjim *k*.⁸ Pojav se lepo odraža v it. varianti toponima *Crevatini* ob sln. *Hrvatini*, it. varianti priimka *Crevatin* ob sln. *Hrvatín*. Pri istrskobeneških govorcih Bertokov se tako nadomeščanje *h* → *k* potrjuje npr. v besedi *š'paker* 'štedilnik' (Todorović 2018a: 175) z izvorom v n. *Sparherd* 'štedilnik', ki je v enaki fonetični podobi znana tudi v istrobeneščini Pirana, Izole in Kopra (Todorović 2016: 147), tržaški italijanščini *spàcher* (Doria 1987), Rosamani 1990 pa jo navaja tudi za narečne govore krajev Milje, Gradež, Buje, Poreč, Reka in otoka Cres. V slovenščini varianta **špaher* 'štedilnik' ni potrjena, ampak le variante tipa *šparhe(r)t* in *šparge(r)t* (v Bertokih *š'parγert* – Todorović 2018b), zato možnost, da bi v istrsko beneščino beseda prišla s slovenskim posredovanjem, ni verjetna, čeprav disimilacijo *r : r* → \emptyset : *r* ob hrv. čak. *špàher* 'štedilnik' (Vrgada – Jurišić 1973), *špàhar/špàher* 'isto' (Orlec na Cresu – Houtzagers 1985) s sln. substitutom *γ* za n. *h* potrjuje tudi šavrinsko *špa'γer* (Puče – Todorović 2018a: 175).⁹

Če bi se upoštevalo fonetično dejstvo, da se tuji *h* v it. narečjih nadomešča s *k*, bi narečne oblike krajevnega imena tipa *Bærtəxę* lahko bile prvotne, varianta *Bertoki/Bertocchi* pa bi kazala, da toponim ni italijanskega izvora in da je bil kot *Bertocchi* prevzet iz slovenskega *Bertohi*. V slovanski onomastiki je namreč pripona *-*ohъ* dobro znana, predvsem pri tvorbi hipokoristikov iz zloženih imen, zato se slovanski antroponim **Mil-ohъ* iz **Miloslavъ* ipd. (SP: 1, 73) v italijanskem govornem okolju najde kot cgn *Miloch*, tudi *Milocchi* in *Milocco* (Slovinci 2005: 53, 145). Vendar enaka razlaga za *Bertoki/Bertocchi* ne pride v poštev, ker ni verjetna. Že leta 1911 je Gravisi prepričljivo pokazal na italijanski izvor imenske osnove *Bertok-*, ko je pri it. varianti toponima *Bertòchi* 'villaggetto nela parte N.E. del comune abitata da parecchie famiglie Bertòch', zapisal, da v Kraljevini Italiji obstajajo številne družine *Bertochi* (Gravisi 2015: 381).¹⁰ Z opozorilom na it. priimek *Bertochi* je Gravisi verjetno želel nakazati na razširjenost italijanskih

8 Trditev velja za starejše in mlajše ljudske izposojenke, medtem ko se v sodobno knjižno italijanščino tuje besedje s fonemom *h* ničto nadomeščajo, npr. it. knjiž. *idronimo* 'hidronim, agl. hydronym, n. Hydronym'.

9 V Krkavčah potrjena oblika *š'paker* (Todorović 2015: 107) mora zato biti izposojena iz istrobeneških govorov.

10 Ponovljeno v Rosamani 1990; Pucer 2005: 69 (le da tudi avtor ustrezno govori o slovenskem priimku: »Kraj je dobil ime po priimku Bertok«); Snoj 2009: 58; Todorović 2018a: 43.

priimkov s korenem *Bert*-¹¹ in na njegovo enakozvočnost z istrskim toponimom *Bertòchi*.

2.2 Množinsko krajevno ime *Bertoki/Bertocchi* izantroponimskega izvora

V Italiji ima približno 497 družin še danes priimek *Bertocco*, njegova pogostnost pa je največja v pokrajini Veneto, kjer najstarejša zabeležba izvira iz kraja San Biagio di Callalta in sega v leto 1617 (<https://www.cognomix.it/mappe-dei-cognomi-italiani/BERTOCCO> (dostop 27. 8. 2018)). Isti vir za italijansko pogostejšo varianto *Bertocchi* s 1680 družinami navaja, da tak priimek v Lombardiji nosi 821 družin, da pa obstaja tudi v pokrajinah Veneto in Furlanija – Julijska krajina. Tudi še danes tako kot v Gravisijevem času v Bertokih še živijo osebe z istim priimkom, ki pa je danes poslovenjen v *Ber'tok* (Todorović 2018a: 47).¹² Po podatkih Začasnega slovarja slovenskih priimkov (1974) je bil priimek *Bertok* evidentiran v celjski okolici, Ljubljani in Sežani, danes pa je nosilec tega priimka v Sloveniji 171, večina, kar 148, pa jih je iz obalno-kraške regije (<https://www.stat.si/ImenaRojstva/FirstNames/SearchFirstNames?Ime=&Priimek=+bertok> (dostop 5. 9. 2018)). Tudi na hrvaškem obalnem območju je priimek *Bertok* (tudi *Bertoco*, *Bertoc* in *Bertocchi*) pogost in se je tako kot v Sloveniji razširil tudi v notranje predele Hrvaške (LP SRH 1976).

Slovenska množinska oblika toponima *Bertoki* je enakozvočna sodobni knjižni italijanski *Bertocchi*. Tudi na zemljevidih od 17. stoletja dalje¹³ (npr. na zemljevidu Istre, nekdanje Japodije, iz leta 1620 (slika 1) avtorja Giovannija Antonia Maginija (1555–1617), na Blaeujevem zemljevidu Istre iz leta 1680 itd. in tudi na Naldinijevem iz leta 1700 (slika 2) nastopa v zapisu *Bertochi* [Bertoki],¹⁴ in tako kot še drugi množinski toponimi tega ožjega območja, kot so *Gregoriči*, *Kozloviči*, *Tomažiči*, *Bonini*, *Babiči*,¹⁵ *Pobegi*,¹⁶ ki so tvorjeni iz množinskih ob-

11 V italijanski onomastiki se imenski koren *Bert*- razlaga iz osebnega imena *Berto* kot skrajšane oblike = hipokoristika imen *Roberto*, *Alberto* ali *Umberto*, iz katerega so bili tvorjeni številni priimki, ob *Bertocco* z redko pripono *-occo* (prim. Rohlfs 1969: 377s.) z najstarejšim potrjenim Dionysius Bertochus, založnikom dela *De febribis* (1487) avtorja G. M. Savonarola, še npr. *Bertacchi* (Rohlfs 1969: 378), tudi *Bertacco*, *Bertacca*, *Bertazzi*, *Bertazzo*, *Bertozzi*, *Bertozzo*, *Bertos*, *Bertossi* (http://www.ganino.com/cognomi_italiani_b (dostop 27. 8. 2018); DT 2011: 121).

12 Naglasno mesto mi je naknadno sporočila avtorica vira Suzana Todorović.

13 Na kartah in v opisih Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787 (1804) Bertoki niso navedeni, ampak je za to območje omenjen le Lazaret, tj. *Lazzaretto: zur Kirche von Lazaretto* 'do cerkve pri Lazaretu' (Rajšp 1997: 201), prav tako je na kartah 3. zvezka vpisano le ime *Lazaretto* (XIX 15 1C). Na začetku 19. stoletja kraj očitno vsaj vojaško strateško ni bil pomemben.

14 Podatki so povzeti z zemljevidov, objavljenih v Kladnik idr. 2014.

15 Sodobna varianta toponima kaže na tvorbo iz *Babič*, ki je v Sloveniji pogost priimek, toda lokalna varianta *Bávci* (SKI 1985) < **Babci* kaže na obstoj variantne besedotvorne podstave **Babec*.

16 Kraj je naseljen s številnimi družinami *Pobega*, je poročal Gravisi leta 1911 (Gravisi 2015: 384), toda toponimska oblika *Pobegi* kaže na tvorbo iz antroponima **Pobeg*.

lik antroponimov, sodobnih priimkov *Gregorič, Kozlovič, Tomažič* in *Bonin*, kaže na plast krajevnih imen, ki so znak slovanske kolonizacije, naplaščene na starejšo romansko plast, ki jo tvorijo krajevna imena tipa *Pomjan, Marezige, Koštabona, Puče* (Kos 1950: 65s.). Toponim *Bertoki/Bertocchi* je zato nastal po slovenskem onomastičnem besedotvornem vzorcu slovanskega tipa, a iz antroponima italijanskega izvora. Ker je antroponim *Bertocco* kot italijanski priimek danes dobro potrjen v pokrajini Veneto, je bil na koprsko območje gotovo importiran v času naraščajočega beneškega vpliva, ki se je sicer začel že v 10. stoletju, popolni razmah pa doživel po letu 1420, ko je Beneška republika popolnoma zavladala Istri.

Slika 1: Izsek zemljevida Istre, nekdanje Japodije, iz leta 1620, ki ga je izdelal Giovanni Antonio Magini (1555–1617), na katerem je, kot kaže, najstarejši zapis toponima *Bertochi*

Fonetično razmerje med it. *Bertocco* in istrsko beneško varianto *Bertòch* [Bertok], ki jo navaja Gravisi (2015: 381), ter slovensko *Bertok* kaže, da je bil italijanski priimek na *-o* kmalu sloveniziran in tako kot bližnji it. toponim *Lazzaretto* s slovensko ustreznico *Lazaret* vključen v sklanjatveni vzorec tipa *korak*. Ker se apokopa *-o* v (istrski) beneščini realizira le za soglasnikom *n*, npr. *criastian* (: it. knjiž. *cristiano*), *pian* (: it. knjiž. *pieno*), je bila med govorcii istrske beneščine uporabljana varianta *Bertòch* prevzeta iz slovenske narečne, in sicer še pred delovanjem naglasnega umika tipa *otròk* > *'otrok* iz **Bertòk* (ali **Bertòh*) ← it. *Bertòcco*. Verjetno ne bo odveč, če se izpostavi, da je it. ustreznica *Bertocchi* za Bertoke italijanizirana slovenska oblika toponima *Bertoki* in ne obratno.

Ker se v it. beneščini samoglasnik *o* pred *i* dvigne v samoglasnik *u* (npr. *rosso*, pl *russi*, *pomo*, pl *pumi*), bi bil namreč enak dvig artikulacije prvotnega samoglasnika *o* v *u* verjetno viden tudi v toponimu, če bi nastal v beneškem

Slika 2: Naldinijev zemljevid Koprščine iz leta 1700 z zapisom *Bertochi*

jezikovnem okolju. Ne nazadnje bi v toponimu, če bi bil primarno italijanski, vsaj v ljudski izreki zaradi *-i* pričakovali palataliziran velar *c* (npr. ***Bertuci* [Bertuči]), ki se v beneščini (tudi istrski beneščini) lahko razvije šumniški glas *š* ***Bertuši*. Tak *š* bi ob jezikovni interferenci ustrezal sln. *š*, torej fonemu v prebivalskem imenu it. dial. *Berto'sani*, sln. dial. *Bërta'sanə*. Možnosti, da bi po neki analogiji iz tega slovenskega narečnega *š* nastal slovenski narečni *χ*, pa ni. Vsa ta opozorila o možnem fonetičnem razvoju, če bi bila toponimska varianta

Bertoki dejansko italijanskega izvora in bi se razvijala po fonetičnih pravilih benečanščine, jasno ilustrirajo, da so variante *Bertoki*, *'Bærtəχɛ*, *'Bærtəχɛ* itd. lahko nastale le v slovenskem jezikovnem sistemu.

Narečne oblike krajevnega imena tipa *'Bærtəχɛ* pa niso dragocene le zato, ker potrjujejo obstoj variantnega toponima s *h*¹⁷ in ne *k*, ampak ker z naglasom na prvem zlogu tudi kažejo na delovanje slovenskega narečnega naglasnega umika z zaprtega zadnjega zloga tipa *otròk* > *'otrok*,¹⁸ ki se je najprej realiziral konec 15. ali šele v 16. stoletju.¹⁹ Ker v trizložnicah *'Bærtəχɛ*, *'Bærtəχɛ* itd. pogoj za naglasni umik tipa *otròk* > *'otrok* ni izpolnjen, je do njega lahko prišlo le v dvožložnem antroponimu, naglasno mesto v toponimih tipa *'Bærtəχɛ* je zato analoško, povzeto po naglasnem mestu v antroponimu oziroma priimku. Vse pa kaže, da tudi slovenski narečni *h* najverjetneje izvira iz dvožložnega antroponima.

2.2.2 Naglasno mesto in nastanek *h = χ* v narečni imenski varianti tipa *'Bærtəχɛ* 'Bertoki' (Bertoki)

2.2.2.1 Naglasno mesto

Narečne imenske variante *'Bærtəχɛ*/*Bærtəχɛ* itd. z naglasnim podatkom kažejo na obstoj variantnega narečnega antroponima **'Brtoh* = **'Bærtəχ*/*Bærtəχ* ob **Bertòk* (= it. *Bertòch*); bertošanska ima *-ə-* iz prvotnega *-o-* skladno z razvojem v besedah *otrok* in *potok*, ki se v Bertokih glasita *'uətrək* in *'puətrək* (Todorović 2018b). Nasprotno pa svetoantonska z *-a-* iz prvotnega *-o-* kaže na ponaglasno akanje, ki ga sodobni svetoantonski narečni govor ne potrjuje,²⁰ kot ponazarja odraz za besedo *otròk*: *'uətrek* (Todorović 2018a: 165) = *uətrek* (SLA). Se pa tako akanje potrjuje v bližnjih Škofijah, kjer je znano tudi prednaglasno akanje, prim. *'uotrak*, *'Bərtašj*, *pər 'Bərtaχo*, *Bərta'shanj*; *ka'kuš*, *γas'put* (Todorović 2017: 150, 103, 193, 107). Ker spadajo imena med konservativnejši del besednega fonda jezikov, je namreč možno, da je bilo po- in prednaglasno akanje škofijskega tipa značilnost širšega rižanskega narečnega območja, kamor je spadalo tudi svetoantonsko, a zaradi nadaljnjega razvoja govora pojav ni več razviden kot sistemski pojav.²¹

17 Narečna imenska osnova na *-h*, tj. *'Bærtəχ*/*Bærtəχ*-, jasno kaže, da furlanski priimek *Bertossa*, ki je bil s priseljenci iz Karnije prinesen v hrvaški del Istre in tam pisno pohrvačen v *Bertoša* (Bertoša 2002: 78), ni v nobeni neposredni povezanosti z vprašanjem nastanka prebivalskega imena Bertokov *Bertošan*.

18 Isti naglasni umik kaže tudi italijanska izposojenka *br'uədət* 'brodet = ribja juha' ob prvotnem naglasnem mestu *bro'diət* 'isto' (Todorović 2018a: 196) iz it. *bro'detto*.

19 Datacija je narejena na podlagi Ramovša 1950.

20 Ponaglasno akanje v svetoantonski besedi *γra'mofano* 'gramofon' (Todorović 2018a: 121) iz it. *gramofono* ni zanesljivo, ker ga potrjuje tudi istrsko beneško *γra'mofano* iz Bertokov (Todorović 2018a: 218).

21 Akanje je bilo namreč lahko odpravljeno, ker se je nenaglašeni *-a-* iz *-o-* reduciral: *-o-* > *-a-* > *-ə/-e-* (*otròk* > **'uətrək* > *uətrək*/*uətrek*).

2.2.2.2 Nastanek slovenskega narečnega soglasnika *-h* = *-χ* iz *-k*

Že bertošanski in svetoantonski odraz besede *otròk*, tj. omenjeno *ʰatrək* in *ʰàtrek* = *uàtrek*, jasno ilustrirata, da nastanek izglasnega *-χ*, ki ga potrjujejo narečne toponimske variante tipa *ʰBærtəχę* (Bertoki) in prebivalsko ime tipa *Bertošani*, iz prvotnega slovenskega izglasnega *-k* ne odraža fonetičnega razvoja, ki bi se v sodobnem govoru Bertokov in Svetega Antona ali v drugih slovenskih narečnih govorih bližnje okolice kazal kot sistemski in zato jasno razpoznaven.

Slovensko narečno gradivo govora Bertokov (Todorović 2018b) in Svetega Antona (Todorović 2018a) kaže, da je fonem $\chi = h$ sistemski ali pozicijsko pogojen v naslednjih primerih, ko je:

- (a) sistemski odraz praslovenskega in praslovanskega fonema **h*, npr. *χu'diç* : *χu'diç* 'hudič' < psl. **hudit'ь*; *piχət* : *piχət* 'pihati' < psl. **pyhati*;
- (b) v izglasju kot pričakovani fonetični odraz prvotnega izglasnega *-γ* < psln. **-g* < psl. **-gь*, npr. *vřāχ* 'vrag' (Sveti Anton) < psl. **uorgь*, *ruχ* 'buška' : *ruχ* 'isto' < psl. **rogь*;
- (c) v izglasju kot pričakovani fonetični odraz prvotnega izglasnega *-γ* kot substituta it. dial. predloge, npr. *m'jedex* : *m'jedex* 'zdravnik' ← it. dial. **mediγo*, knjiž. *medico*, *š'tomex* : *š'tumäx* 'želodec' ← it. dial. **stomi/ayo*, knjiž. *stomaco* (kar je v neposredni povezavi z razvojem pod točko b);
- (č) pozicijsko pogojeni odraz iz γ pred nezvenečim soglasnikom, npr. *ʒaxca* 'žagica' (Sveti Anton) (kar je v neposredni povezavi z razvojem pod točko b);
- (d) v zaporedju *χm-* iz sln. *km-*, npr. *χmet* : *χmät* 'kmet';
- (e) v zaporedju *χr-* iz italijanske narečne predloge s *kr-*, npr. *χ'roštola* 'krhki flancat' ← it. dial. *crostolo*, v Bertokih istrsko beneško *k'roštolo* in tudi slovensko narečno *k'roštolo* kot mlajše izposojenke iz istrskobeneškega *k'roštolo*.

Primerljivo ugotavljanje za govor Svetega Antona omogoča tudi Jakominov Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru (1995), ki spada med t. i. ljubiteljske slovarje, v katerih zapisi narečnega gradiva sicer ne sledijo strogim narečjeslovnim zahtevam, a je ob natančnem in celostnem pregledu besedja v njem mogoče izluščiti stanje, ki je povsem primerljivo zgornjemu:

- (a) *hu'diç* 'hudič', *pihnət* 'ugasniti', tj. 'pihniti';
- (b) *vrah* 'vrag', *ruh* 'rog', 'buška';
- (c) *mjedəh* 'zdravnik', *štuemeh* 'želodec';
- (č) \emptyset ;
- (d) *hmjet* 'kmet', *hmalen* 'kmalu', *huede h malore* 'pojdi k vragu';
- (e) *hroštole* 'pecivo ob pustu ali poroki', toda tudi *kroštole*, *hroštole* 'ocvrto pecivo (predvsem ob pustu)'.

Jakominov slovar nudi še drugo gradivo, ki kaže, da se prvotni slovenski *k* ne odraža kot pripornik *h* le pred *m*, kot izkazuje primer *χmät* = *hmjet* 'kmet', ampak

tudi pred *n* (*hnuægən* ‘peš’, tj. ‘k nogam’), *l* (*hljete* ‘prihodnje leto’, tj. ‘k letu’), *r* (*hrt* ‘krt’²²) in *v* (*huede h vrage* ‘pojdi k vragu’).

Večino teh pozicijsko pogojenih razvojev slovenskega zapornika *k* v pripornik *h*, ki ga knjižna slovenščina upošteva le pri predlogu *k* s priporniško varianto *h* pred *k*- in *g*- (npr. *h kmetu*, *h gospe*, v Svetem Antonu po Jakominu 1995 *gre h kraje* ‘gre h koncu’), je v različnem slovenskem narečnem gradivu in zgodovinskih virih prepoznal že Ramovš 1924: 228s.,²³ ki za gorenjščino navaja celo primera *χp̄əc* ‘kupec’ in *χp̄it* ‘kupit’ (Ramovš 1924: 230) in ki izposojenko *ôhrov̄t* kot eno izmed odrazov iz n. *Kohlkraut* razlaga prek disimilacije **holhrav̄t* → **olhrav̄t* (Ramovš 1924: 231), čeprav bi bilo, upoštevajoč Gutsmanovi zabeležbi *okrat* ‘Kohl, Köhlkraut’ in *vukret* ‘isto’, možno predpostaviti tudi repliko **kolkrav̄t*, ki je bila disimilirana v **olkrav̄t*²⁴ in podvržena internemu slovenskemu razvoju tipa *kruška* > *hruška*, *krasta* > *hrasta* v **olhrav̄t* > *ôhrov̄t*.

V tipologiji fonetičnih razvojev se predsoglasniška pozicija praviloma enači s pozicijo v izglasju in na podlagi tega bi v slovenščini pričakovali, da bi se priporniška artikulacija izvornega velarnega zapornika *k* ne odražala le medglasno pred soglasniki, kot ilustrirajo zgornji primeri, ampak tudi v izglasju. Skladno s to tipološko univerzalijo bi se pričakovalo, da bi se npr. samostalniki na *-k*, kot je *otrok*, razvili v varianto na *-χ*, tj. **otroč*. Ker pa spada slovenščina med sintetične jezike, bi bila fonetična realizacija **otroč* v sklanjatvenem vzorcu osamljena izjema (npr. **otroč*, *otroka*, *otroku*, *otroka*, *pri otroku* ... *otroč* ...), kar bi verjetno povzročilo vzpostavitev prvotnega fonetičnega stanja **otroč* → *otrok* in s tem popolno izgubo podatka o fonetičnem razvoju in izglasju.

V tipologiji fonetičnih razvojev se tudi ugotavlja, da so praviloma obojesmerni, kar bi v zvezi s predpostavljanim slovenskim narečnim razvojem *-k* > *-χ* pomenilo, da se v sistemu lahko pričakuje tudi *-χ* > *-k*. V slovenščini obstajata dva bolj znana primera s tako alternacijo, in sicer *siromah* : *siromak* ter *pastuh* : *pastuk*, pri katerih je ob upoštevanju slovanskega primerjalnega gradiva (csl. *siromachъ*, hrv., srb. *siromah*, *sjeromah*, mak. *siromav*; stesl. *pastuchъ*, hrv. *pastuh*, r. *pastúh* itd.), slovenskih tvorjenk (*siromašen*, *siromašiti*; *pastušnica*) in obstoja slovanske pripone **-tuħъ* (p. *obzartuch* ‘požeruh’) bolj verjetno, da sta prvotni varianti *siromah* in *pastuh*, drugotni in v izglasju fonetično pogojeni pa *siromak* in *pastuk*.²⁵ Enak razvoj lahko potrjuje zgornjesavski hdn *Kâcənp̄ok* (Čop 1983: 101) iz prvotnega **Kacənp̄oh*, v katerem se ohranja bavarskonemški odraz n. hdn *Katzenbach*.

Stara predmetatetična izposojenka iz romanske predloge **calc̄ia*, kot fonetičnega rezultata iz lat. *calcea* v pomenu ‘nogavica’ (prim. it. *calza* ‘isto’) iz pridev-

22 Z enakim vzglasjem je, kot kaže, le še briško sicer besedotvorno drugačno *hrt’ənc* ‘krt’ s *hrtinčəuna* ‘krtina’ (Erzetič 2007) < sln. dial. **hrtinec* : *hrtinčevina*.

23 Danes je na podlagi SLA 2.1: 35 mogoče videti, da so odrazi tipa *χmet* ‘kmet’ značilnost jugozahodnega slovenskega narečnega območja.

24 Gutsmanovi zabeležbi kažeta tudi, da je oblika doživela delno protezo *v-* (*vukret*) in redukcijo v nenaglašenem zlogu (*okrat*, *vukret*).

25 Toda drugače še v ESSJ: III, 14 (s.v. *pastúh*), 237 (s.v. *siromák*).

nika *calceus*, narejenega iz *calx -cis* 'peta', se v slovenščini in hrvaščini večinsko odraža z vzglasnim *h-* (npr. sln. *'hlače* 'nogavice' (Sveti Anton – Jakomin 1995), toda knjižno 'hlače';²⁶ hrv. dial. *hläca* 'nogavica', v pl *hläce* tudi 'hlače'), a je Skok: I, 670 opozoril tudi na primere z vzglasnim *k-*, npr. *kläšnja* 'nogavica' < **kläčnja*. V slovenščini se nemška izposojenka *špëh*, G *špëha* 'slanina, podkožna maščoba' iz srvn. *spëc* (> nvn. *Speck*) potrjuje z izglasnim *-h*, v hrvaščini pa ob večinsko potrjenem *špëk* obstaja tudi varianta *špëh* (Striedter-Temps 1958: 202).²⁷ V govoru Svetega Antona je Jakomin 1995 mlado nemško izposojenko iz nvn. *Rucksack* 'nahrbtnik' sporočil z variantama *'ruksek* in *'ruceh*.

V dolenskem govoru Begunj pri Cerknici in Rakitne z zapornikom *g* (in ne pripornikom *ɣ*) se v izglasju *b* in *d* realizirata z nezvenečina paroma *-p* in *-t*, *g* pa kot nezveneči pripornik *-χ*, ki se je najverjetneje realiziral prek *-k* (npr. po SLA *snäiχ* 'sneg' (Begunje pri Cerknici), *brez nüχ* 'brez nog' (Rakitna)). Enak razvoj je namreč deloval tudi pri tistem izglasnem *-k*, ki je nastal kot pozicijska varianta iz *-t* (tip *žrd* → *žrk*),²⁸ kot ponazarjata odraza samostalnika *močerad*, ki se v Begunjah pri Cerknici glasi *mačëroðχ*, v množini pa *mačëruógi*,²⁹ v Rakitni leta 1959 *mačëräχ* m, G *-äχa*, toda kasneje leta 1975 *mačëräχ* z roditeljskim *mačëráda*, verjetno že pod vplivom knjižnega jezika:³⁰

močerad* > dial. *-t* > *-k* > *-χ

Sumarični prikaz o alternaciji *k/h* (= *χ*) v besedju domačega in tujega izvora je pokazal na sicer redke primere, kjer se v izglasju *k* in *h* izmenjujeta (*'ruksek* : *'ruceh*) in je *h* (= *χ*) razločljiv iz fonetične stopnje *k* (*mačëroðχ*, *špëh*).

V Tinjanu, dobrih osem kilometrov oddaljenem od Bertokov, vati pravi-
jo *bäm'baχ*, medtem ko v bližnjih in bolj oddaljenih krajih prevladuje varianta *bombâž*, ki je tudi knjižna, npr. v Krkavčah *bom'bâš* (Todorović 2015: 87), v Svetem Antonu *bom'baš* (Todorović 2018a: 145), kraško *bombâš*, G *-ža* 'Baumwolle' (Štrekelj 1887: 398). Beseda je bila v slovenščino izposojena iz it. ben. *bombâso* ali furl. *bombâs* (Šturm 1927: 51) ali pa, bolj verjetno, kar po obeh poteh, z njo pa tinjanska ni neposredno povezana, ker je izglasni *-χ* v njej nastal internoslovensko iz variante *bombak*, ki je znana tudi v hrvaškem delu Istre in širše (Skok: I, 235), pri nas pa jo potrjuje Kastelec-Vorenčev slovar: *bombák* 'bombacion', kot notranjsko pa jo je sporočil Šturm 1927: 51 op. 2 (*bumbák*).

²⁶ Hlače so s to besedo označene, da so nogavice.

²⁷ Citirajoč Grafenauerja 1923: 373, navaja Striedter-Temps 1963: 223 za sln. *špëh* izposojeno iz stvn. bav. predloge *spëch* (Snoj, ESSJ: IV, 97 citira oba, a za predlogo zapiše »bav. srvn. *spëch*«), ki pa je pri Grafenauerju 1923: 373 označena le kot starovisokonemška in zapisana kot *spëcch*, s čimer je ponazorjena aspiriranost velara, ne pa tudi njegova pripornikost.

²⁸ O pojavu Furlan 2011.

²⁹ S sekundarnim analoškim *-g-* po tipu *snäiχ*, stranskoslonsko *-g-*.

³⁰ Terenske narečne podatke je v letu 1959 zbral dialektolog Jakob Rigler, v letu 1975 pa študent Peter Kovačič.

2.3 *Bertoh → *Bertohi → *Bertošani

Če se na podlagi zgornjega opažanja poskuša odgovoriti na vprašanje o nastanku narečnega χ proti drugod v mikroarealu potrjenemu k v toponimu *'Bərtəxɛ/ 'Bərtəxɛ .../Bar'tokɛ/Bertoki*, bi bilo alternacijo najboljše povezati s svetoantonsko alternacijo *'ruksek/ruceh*, kar ob naglasnem mestu v *'Bərtəxɛ* pomeni, da alternacija izvira iz dvozložnega antroponima, ki je bil kot izposojenka iz it. *Bertòcco* vključen v moški sklanjatveni vzorec tipa *korak*, kar je povzročilo, da je slovenski izglasni *-k* lahko prešel v *-h*. Italijanski priimek *Bertòch* bi kot slovenska izposojenka lahko bil tako iz sln. **Bertòk* kot iz sln. **Bertòh*. Iz uveljavljenega prebivalskega imena *Bertošani*, ki so ga prevzeli tudi istrsko beneško govoreči Italijani, je razvidno, da je bila toponimska varianta s *h*, ki je bila v sodobnem času evidentirana le v Bertokih, Svetem Antonu, Dekanih, Škofijah in Tinjanu, v preteklosti širše znana. Ni pa mogoče (tudi zaradi precej mlajšega svetoantonskega primera *'ruksek/ruceh*) popolnoma izključiti, da med slovenskimi narečnimi govorcji vsaj v manjši meri ni obstajala tudi antroponimska varianta **Bertòk*. V prid takšnemu sklepu govori tudi slovenski priimek *Bertok*, ki se je v kontinentalno Slovenijo nedvomno razširil s tega območja. Ker so istrski izantroponimski množinski toponimi tipa *Kozloviči* nastali po slovenskem onomastičnem besedotvornem vzorcu, it. toponimska varianta *Bertocchi* odraža slovensko, lahko **Bertohi* ali **Bertoki*.

it. *Bertòcco* → sln. *Bertòk* > **Bertòh*

2.3.1 Zakaj *e* v *Bertoki* z *Bertošani*?

Ko je po londonskem sporazumu z dne 5. 10. 1954 ozemlje cone B, ki je bilo razdeljeno na 2 okraja, in sicer na Koper in Buje, prišlo pod upravo Federativne ljudske republike Jugoslavije in je bil koprski okraj priključen Ljudski republiki Sloveniji, zapisovanje slovenskega imena kraja še bilo ustaljeno. Tako je v KL LRS 1954 dvakrat zapisano kot *Brtoki* (10, 19) in enkrat kot *Bertoki* (15). Pred tem je Milko Kos v svojem članku iz leta 1950 uporabil prvo varianto *Brtoki*.³¹ Ta bolj natančno kot *Bertoki* odraža slovensko narečno izgovarjavo toponima. Tudi narečnim prebivalskim imenom *Bərtə'san*, f *-ka* (Bertoki), *Bərtə'sanɛ* (pl), f *Bərtə'sankà* (Sveti Anton) itd. bolj ustreza poknjiženje **Brto'san*. Narečne toponimske variante tipa *'Bərtəxɛ* (Bertoki), *'Bərtəxɛ* (Sveti Anton) prav tako kažejo, da pri naglasnem umiku dvozložnica v prvem zlogu ni imela polnega samoglasnika *e*. Ker je bilo območje sodobnega naselja Bertoki tako danes tudi v preteklosti dvojezično, ne preseneča, da je jezikovna interferenca tu močna in da jo odraža tudi sodobna standardizirana slovenska oblika *Bertoki* s prebivalskim imenom *Bertošan*, v katerih je poln ejevski samoglasnik povzet po italijanskem ustrezniku toponima

31 Suzana Todorović ustno sporoča, da ji je slovensko narečno govoreči Bertošan s priimkom *Ber'tok* povedal, da so uradniki na prvi osebni izkaznici pod upravo Ljudske federativne republike Jugoslavije njegov priimek zapisali kot *Brtok*, s čimer se ni strinjal in je zahteval popravek v *Bertok*.

Bertocchi s prebivalskim imenom *Berto'sani* (pl), f *Berto'sane*.³² Pomemben vpliv pri ohranjanju samoglasnika *e* je imela italijanska varianta priimka *Bertòch*, ki je bila iz slovenske izposojena pred redukcijo nenaglašene *e* in pred slovenskim narečnim naglasnim umikom tipa *otròk* > *'otrok*.

Preglednica 2: Shema razvoja od izposoje priimka do nastanka prebivalskega imena s -š-

it. cgn *Bertòcco* → sln. *Bertòk* > **Bertòh* > **Br̂tòk/Br̂tòh* > **Br̂tok/Br̂toh*
 → toponim *Br̂tohi* = *'Bartaxę* (Bertoki), *'Bartaxę* (Sveti Anton) ...
 → prebivalsko ime *Brtošan*, f *-ka* = sg *Bartà'san*, f *-ka* (Bertoki),
 pl *Barta'sanę*, f *Barta'sankà* (Sveti Anton) ...

3 ZAKLJUČEK

Toponim *Bertoki/Bertocchi* je nastal po slovenskem onomastičnem besedotvornem vzorcu slovanskega tipa iz slovenskega antroponima *Ber'tok* italijanskega izvora iz *Bertòcco*. V prebivalskem imenu slovenskega tipa *Bertošan*, f *-ka*, ki so ga prevzeli tudi istrsko beneško govoreči prebivalci Bertokov, se ohranja podatek, da je v slovenskem narečnem okolju ob *'Brtoki* v preteklosti obstajala tudi varianta *'Brtohi*, ki se danes potrjuje le v nekaterih govorih, med njimi v bertošanskem in svetoantonskem *'Bartaxę* = *'Bartaxę*. Fonem *h* = *χ* je iz *k* nastal v slovenskem narečnem razvoju že v izglasju antroponima *Ber'tok*.

V sodobni slovenski knjižni varianti toponima *Bertoki* in prebivalskega imena *Bertošan* je samoglasnik *e* posledica vpliva italijanske variante toponima *Bertocchi* in priimka *Bertòch*, ki je bil iz slovenskega antroponima prevzet pred redukcijo nenaglašene *e* in pred slovenskim narečnim naglasnim umikom tipa *otròk* > *'otrok*.

32 Podobno so imele italijanske oblike krajevnih imen močan vpliv tudi na določitev drugih slovenskih standardiziranih krajevnih imen. Naj navedem sln. *Pirán*, ki sledi italijanski narečni izgovorjavi brez izglasnega *-o*, a je danes v italijanščini standardiziran kot *Pi'ra-no*. Lokalna slovenska narečna izgovorjava Slovencev v zaledju mesta Piran *'Peran* (Nova vas nad Dragonjo), *'Pəràn* (Padna), *'Pəran* (Krkavče; vse Todorović – Koštiál 2014: 60) z naglasom na prvem zlogu in z reduciranim prvotnim i kaže, da so Slovenci krajevno ime prevzeli kot **Piràn* in da je bil nenaglašeni i podvržen redukciji pred delovanjem narečnega akcentskega umika: **Piràn* > **Pəràn* > *'Peran/'Pəràn/'Pəran*. Tudi sln. *'Izola* sledi italijanskemu knjižnemu standardu *'Isola*, čeprav se že na Kozlerjevem zemljevidu iz leta 1853 (in pred tem kot *Ifla* na zemljevidu Krainska deschela Baltazarja Hacqueta iz leta 1778 – za podatek s Hacquetovega zemljevida se zahvaljujem dr. Silvu Torkarju) pojavlja slovenska lokalna izreka z reduciranim o *Izla*, ki jo je zabeležil tudi Cigale 1860: 1998, potrjuje pa se še danes, npr. *'Jizla* (Nova vas nad Dragonjo), *'Izla* (Padna, Sveti Peter; vse Todorović – Koštiál 2014: 60).

KRAJŠAVE

agl. = angleški; **cgn** = kognomen, priimek; **csl.** = cerkvenoslovanski; **dial.** = dialektični, narečni; **f** = femininum, ženski spol; **G** = genitiv, roditeljski; **Gpl** = genitiv plurala, roditeljski množine; **hdn** = hidronim, vodno ime; **hrv.** = hrvaški; **hrv. čak.** = hrvaškočakavski; **it.** = italijanski; **it. knjiž.** = knjižnoitalijanski; **knjiž.** = knjižni; **lat.** = latinski; **m** = maskulinum, moški spol; **mak.** = makedonski; **n.** = nemški; **Npl** = nominativ plurala, imenovalnik množine; **nvn.** = novovisokonemški; **o.** = občina; **p.** = poljski; **pl** = plural, množina; **psl.** = praslavanski; **psln.** = praslovenski; **sln.** = slovenski; **srb.** = srbski; **srvn.** = srednjevisokonemški; **stcsl.** = starocerkvenoslovanski; **stvn. bav.** = starovisokonemškobavarski; **tpn** = toponim

VIRI IN LITERATURA

- Bertoša 2002** = Slaven Bertoša, Neka obilježja matičnih knjiga grada Pula s osvrtom na prezimena sjeverne Istre (XVII.–XIX. stoljeće), *Buzetski zbornik* 28 (2002), 73–93.
- Bezljaj ESSJ** = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* I: A–J (1976); II: K–O (1982); III: P–S (1995), dopolnila in uredila Marko Snoj – Metka Furlan; IV: Š–Ž (2005), avtorji gesel France Bezljaj – Marko Snoj – Metka Furlan, uredila Marko Snoj – Metka Furlan; V: *Kazala* (2007), izdelala Marko Snoj – Simona Klemenčič, Ljubljana: Mladinska knjiga, Založba ZRC.
- Cigale 1860** = Matej Cigale, *Deutsch-slovenisches Wörterbuch* I–II, Laibach, 1860.
- Čop 1983** = Dušan Čop, *Imenoslovje zgornjesavskih dolin: disertacija*, Ljubljana 1983. – Tipkopis.
- Doria 1987** = Mario Doria, *Grande dizionario del dialetto triestino storico etimologico fraseologico*, Trieste: Edizioni Il Meridiano, 1987.
- DT 2011** = Barbara Cinausero Hofer – Ermanno Dentesano con la collaborazione di Enos Costantini – Maurizio Puntin, *Dizionario toponomastico: etimologia, corografia, citazioni storiche, bibliografia dei nomi di luogo del Friuli storico e della provincia di Trieste*, Palmanova: Ribis, 2011.
- Erzetič 2007** = Edvard Erzetič, *Slovar narečnih, etimoloških in toponomastičnih izrazov v vasi Gradno in Višnjevik v Brdih, Škofja Loka*, 2007.
- ESSJ** → Bezljaj ESSJ
- Furlan 2011** = Metka Furlan, O nastanku slovenskih parov tipa žrd : žrk, v: *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek, Bielsko-Biala idr.: Mednarodna založba Oddelka za slovenske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2011, 46–55.
- Grafenauer 1923** = Ivan Grafenauer, Naglas v nemških izposojenkah v slovenščini, *Razprave Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani* I (1923), 358391.
- Gravisi 2015** = Gianandrea de Gravisi, *Scritti editi*, a cura di Michele Grison, Piran/Pirano: Società di studi storici e geografici, Pirano/Društvo za zgodovinske in geografske študije, Piran, 2015 (Fonti e studi per la storia dell'Adriatico orientale).
- Gutsman 1789** = Ožbalt Gutsman, *Deutsch-windisches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutschten windischen Stammwörter, und einiger vorzüglichern abstammenden Wörter*, Klagenfurt, 1789. – Obrnjeno izdajo slovarja je izdelal Ludwig Karničar in je leta 1999 v Gradcu izšla kot 3. zvezek serije Slowenistische Forschungsberichte.
- Houtzagers 1985** = Hanneke P. Houtzagers, *The Čakavian dialect of Orlec on the island of Cres*, Amsterdam: Rodopi, 1985.
- Jakomin 1995** = Dušan Jakomin, *Narečni slovar Sv. Antona pri Koprju*, Trst: Škedenjski etnografski muzej, 1995.
- Jurišić 1973** = Balaž Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade* II: *rječnik*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1973.
- Kastelec – Vorenc** = Jože Stabej, *Slovensko-latinski slovar: po Matija Kastelec – Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carnolicum (1680–1710)*, Ljubljana: ZRC SAZU, 1997 (Slovarji).
- KL LRS 1954** = *Krajevni leksikon Ljudske republike Slovenije: okraj Koper*, Ljubljana: Uradni list LRS, 1954.
- Kladnik idr. 2014** = Drago Kladnik – Primož Pipan – Primož Gašperič, *Poimenovanja Piranskega zaliva*, Ljubljana: Založba ZRC, 2014.

- KLS 1968** = *Krajevni leksikon Slovenije 1: zahodni del Slovenije*, s sodelovanjem Franceta Planine in Živka Šifererja pripravil in uredil Roman Savnik, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1968.
- Kos 1950** = Milko Kos, O starejši slovanski kolonizaciji v Istri, *Razprave razreda za zgodovino in društvene vede SAZU 1* (1950), 49–82.
- LP SRH 1976** = *Leksik prezimena Socijalističke republike Hrvatske*, Zagreb: Matica hrvatska, 1976.
- Pucer 2005** = Alberto Pucer, *Popotovanje po Slovenski Istri*, Koper: Liber, 2005.
- Rajšp 1997** = Vincenc Rajšp, *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787 (1804) 3: opisi, karte, vodja projekta, toponimija sekcij, indeks, redakcija Vincenc Rajšp*, Ljubljana: ZRC SAZU – Arhiv Republike Slovenije, 1997.
- Ramovš 1924** = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika II: konzonantizem*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924.
- Ramovš 1950** = Fran Ramovš, Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov, *Slavistična revija 3.1–2* (1950), 16–23.
- Rohlfs 1969** = Gerhard Rohlfs, *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti: sintassi e formazione delle parole*, traduzione di Temistocle Franceschi – Maria Caciagli Fancelli, Torino: Giulio Einaudi, 1969.
- Rosamani 1990** = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione Giuliano-Dalmata quale essa era stata costituita di comune accordo tra i due stati interessati nel convegno di Rapallo del 12-XII-1920*, Trieste: Lint, 1990.
- SKI 1985** = *Slovenska krajevna imena*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1985.
- Skok 1971–1974** = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971–1974.
- SLA** = *Gradivo za Slovenski lingvistični atlas*, Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Franca Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana.
- SLA 2.1** = *Slovenski lingvistični atlas 2.1: kmetija*, ur. Jožica Škofic – Mojca Horvat – Karmen Kenda-Jež, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- Slovinci 2005** = *Slovinci v Laškem: cenni storici sulla comunità slovena nel Monfalcone*, ur. Vlado Klemše, Monfalcone: SKŠRD Tržič, 2005.
- Snoj 2009** = Marko Snoj, *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, Ljubljana: Modrijan – Založba ZRC, 2009.
- SP** = *Slownik prasłowiański I*, Wrocław idr.: Polska Akademia Nauk, 1974.
- SP 2001** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU, 2001.
- Striedter-Temps 1958** = Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*, Wiesbaden: In Kommission bei Otto Harrassowitz, 1958.
- Striedter-Temps 1963** = Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*, Wiesbaden: In Kommission bei Otto Harrassowitz, 1963.
- Štrekelj 1887** = Karl Štrekelj, *Morphologie des Görzer Mittelkarstidialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*, Wien: In Comission bei Carl Gerold's Sohn, 1887.
- Šturm 1927** = Franc Šturm, Refleksi romanskih palataliziranih konzonantov v slovenskih izposojenkah, *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino 6* (1927), 45–69.
- Todorović 2015** = Suzana Todorović, *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra: Boršt, Krkavče, Tinjan*, Koper: Libris, 2015.
- Todorović 2016** = Suzana Todorović, *Narečje v Kopru, Izoli in Piranu*, Koper: Libris, 2016.
- Todorović 2017** = Suzana Todorović, *Narečna raznolikost v okolici Kopra: Dekani, Hrvatini, Škofije*, Koper: Libris, 2017.
- Todorović 2018a** = Suzana Todorović, *Raznovrstnost narečnih govorov na Koprskem: Bertoki, Puče, Sveti Anton*, Koper: Libris, 2018.
- Todorović 2018b** = Suzana Todorović, *Slovensko narečno gradivo kraja Bertoki/Bertocchi*. – Neobjavljeno gradivo.
- Todorović – Koštiál 2014** = Suzana Todorović – Rožana Koštiál, *Narečno besedje piranskega podeželja: Nova vas nad Dragonjo, Padna, Sveti Peter*, Koper: Založba Annales, 2014.

ZSSP 1974 = *Začasni slovar slovenskih priimkov*, odgovorni redaktor akademik France Bezljaj, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija, 1974.

SUMMARY

Why Is Bertošan the Demonym for Bertoki?

The Slovenian toponym *Bertoki* (Ital. *Bertocchi*) arose following the Slovenian onomastic derivational pattern of the Slavic type from the Slovenian anthroponym *Ber'tok*, derived from Italian *Bertòcco*. The demonym of the Slovenian type *Bertošan*, f. *-ka*, which has also been borrowed by the Istrian–Venetian dialect speakers of Bertoki, preserves the information that alongside *'Brtoki* the Slovenian dialect environment also had the variant *'Brtohi* in the past; today this is preserved only in certain local dialects, including in Bertoki and Sveti Anton with *'Bərtəχe* = *'Bərtəχe*. The phoneme *h* = *χ* already arose from *k* in Slovenian dialect development in final position in the anthroponym *Ber'tok*. In the modern standard Slovenian variant of the toponym *Bertoki* and the demonym *Bertošan*, the vowel *e* is a result of the influence of the Italian variant of the toponym *Bertocchi* and the surname *Bertòch*, which was borrowed from the Slovenian anthroponym before the reduction of the unaccented *e* and before the Slovenian dialect accentual retraction of the type *otrök* > *'otrok*.